

**ХАРКІВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ
ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Голова приймальної комісії

С.В.В. К.П. Вініченко

« 31 » травня 2017 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
для абітурієнтів
на основі базової загальної середньої освіти**

Розглянуто і затверджено
на засіданні циклової комісії
загальноосвітньої підготовки
Протокол № 9
« 26 » червня 2017 р.
Голова циклової комісії
Н.І. Чепігіна

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій до мовної освіти, завданнями освітньої галузі в старшій школі є подальший розвиток базових лексичних, граматичних, культуромовних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок на основі узагальнення й поглиблення знань про мову як суспільне явище, вироблення комунікативних умінь і навичок ефективного спілкування в різних життєвих ситуаціях. Тому цілком закономірно, що вступним іспитом з української мови для абітурієнтів на основі базової загальної середньої освіти є диктант.

Програму вступного випробування з української мови складено для осіб, які вступають на основі базової загальної середньої освіти на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, на основі чинної програми з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська мова. 5-12 класи. - К.: Ірпінь: Перун, 2005 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585).

Для вступного диктанту використовується текст обсягом від 160 до 170 слів, максимально насичений вивченими орфограмами й пунктограмами.

Перевірці підлягають уміння:

- правильно писати слова на вивчені орфографічні правила та слова, визначені для запам'ятовування;
- ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації;
- належним чином оформляти роботу.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ДИКТАНТУ

Методика проведення диктанту є традиційною і складається з таких етапів:

- запис виду роботи й назви тексту на дошці;
- читання екзаменатором тексту диктанту;
- виразне читання кожного речення окремо – абітурієнти повинні на слух сприйняти його інтонаційний малюнок;
- читання речення логічними частинами;
- перечитування викладачем речення – абітурієнти остаточно визначаються в пунктуації речення;
- перевірка тексту в цілому;
- роботи здаються вступниками одразу ж після перевірки за викладачем;
- час, відведений для написання вступного диктанту – 60 хвилин.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. ФОНЕТИКА. ОРФОГРАФІЯ

1.1. Велика літера у власних назвах

Написання імен, по батькові, прізвищ, псевдонімів, прізвиськ. Складні прізвища, псевдоніми та імена, що пишуться через дефіс. Написання власних назв іншомовного походження. Написання індивідуальних назв: міфологічних істот і божеств, дійових осіб у літературних творах. Назви найвищих державних та міжнародних посад, міністерств, управлінь, установ і організацій. Агрономічні, астрономічні, історичні, літературні, географічні й топографічні назви.

1. 2. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа

Вживання м'якого знака після м'яких **д, з, с, дз, ц, л, н** у кінці слова та складу, після м'яких приголосних у середині складу перед **о**. У суфіксах іменників, прикметників та прислівників (**-зький, -ський, -цький; - зько, -сько, -цько; -зькому, -ському, -цькому; -зькість, -ськість, -цькість; -зьки, -ськи, -цьки**). Суфікси **-еньк-, -оньк-, -есеньк -, -ісіньк -, -юсіньк; ь** у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи і відмінків середнього роду на **-нн (я), -ц (е)** II відміни у дієслівних формах дійсного та наказового способу. Вживання апострофа на позначення роздільної вимови після твердих приголосних перед **я, ю, є, ї** (у корені та після префіксів). Апостроф у словах іншомовного походження.

1. 3. Ненаголошені голосні [е], [и], [о]

Написання **е, и, о** у ненаголошених складах за умови добору перевірного слова із наголосом на **е, и, о**.

И чи **і** у групах звуків (**-ри-, -ли-; -рі-, -лі-**).

1.4. Чергування приголосних при словозміні й словотворенні

Зміни приголосних у непрямих відмінках іменників, а також при утворенні нових слів. Групи чергувань **г - з - ж, к-ц-ч, х-с-ш**. Зміни приголосних при пом'якшенні. Основні позиції чергувань.

1.5. Спрощення в групах приголосних. Подвоєння, подовження приголосних

Випадні д і т у групах **-ждн-, -здн-, -стн-, -стл-**. Випадний к у групах **-зкн-, -скн-** при творенні дієслів з суфіксом **-ну-**. Випадний л у групі приголосних **-слн-**.

Збіг приголосних. Подвоєння **н** перед суфіксом **-ість-**. Буквосполучення **нн** у прикметникових суфіксах. Подовження приголосних **д, т, з, с, л, н, ж, ш, ц, ч** перед **я, ю, є, ї**.

1.6. Написання префіксів -роз-, -без-, -через-, -з- (-зі-)

Перехід **з-** у **с** перед глухими приголосними, **з-** у **зі-** з метою уникнення збігу приголосних. **З** у префіксах **-роз-, -без-, -через-** .

1.7. Правила переносу слів

Сполучення **-дж-, -дз-** при переносі. Апостроф і м'який знак при переносі. Склади з однієї літери. Перенос складних слів, аббревіатур, прізвищ з ініціалами, умовних скорочень.

1.8. Правопис слів іншомовного походження

Передача голосних і приголосних звуків у словах іншомовного походження. Подвоєні й неподвоєні приголосні. Групи приголосних з голосними. Вживання апострофа і м'якого знака в словах іншомовного походження. Дифтонги і кінцеві групи приголосних. Відмінювання слів іншомовного походження.

1.9. Написання складних і складноскорочених слів

Загальні правила правопису складних слів. Сполучні голосні. Написання разом, окремо або через дефіс складних іменників, прикметників, числівників, займенників, прислівників. Прикладка. Складні прийменники, сполучники, частки. Правопис складноскорочених слів.

2. МОРФОЛОГІЯ

2.1. Іменник

Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви **-а(-я), -у(-ю)** в закінченнях іменників другої відміни. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

2.2. Прикметник

Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи).

2.3. Числівник

Групи числівників за будовою: прості й складені. Правопис кількісних і порядкових числівників.

2.4. Займенник

Творення й правопис неозначених і заперечних займенників.

2.5. Дієслово

Особові та числові форми дієслів (теперішнього та майбутнього часу й наказового способу). Родові та числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу. Дієприкметниковий зворот. Дієприслівниковий зворот.

2.6. Прислівник

Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Правопис прислівників на *-о*, *-е*, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників разом, окремо і через дефіс.

2.7. Службові частини мови

Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені.

Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені).

Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні.

2.8. Вигук

Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні, їх правопис та пунктуаційне оформлення.

3. СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ

3.1. Види речень в сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю чи відсутністю засобів ускладнення (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

3.2. Просте двоскладне речення

Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження. Тире між підметом і присудком.

3.3. Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні

Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок). Розділові знаки в односкладному реченні.

3.4. Просте ускладнене речення

Речення з однорідними членами. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами.

Речення зі звертаннями. Звертання непоширені й поширені.

Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення.

Речення з відокремленими членами.

Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені.

Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнюючі члени речення.

Розділові знаки.

3.5. Складне речення

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки в складносурядному реченні.

Складнопідрядне речення, його будова. Головне й підрядне речення. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні. Пунктуація складнопідрядних речень.

Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями:

- 1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними);
- 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною).

Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Пунктуація складних речень з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

3.6. Способи відтворення чужого мовлення

Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ АБІТУРІЄНТІВ

При оцінюванні диктанту виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки:

1. На правила, які не включені до програми основної школи.
2. У словах з написанням, що не перевіряється і над якими не проводилась спеціальна робота.
3. У передачі так званої авторської пунктуації. Виправляються, але не враховуються помилки, що спотворюють звуковий склад слова, наприклад, «оперігати» (замість оберігати); «докша» (замість дошка).

При оцінюванні диктантів важливо також враховувати характер помилки. Серед помилок треба розрізняти **негрубі**, тобто такі, які не мають істотного значення для характеристики грамотності, повторювані і однотипні помилки. Під час підрахування помилок дві негрубі вважають за одну. Одна негруба помилка не враховується.

До негрубих відносять такі помилки:

1. У винятках усіх правил.
2. У написанні великої буква в складних власних найменуваннях.
3. У випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками.
4. У разі коли замість одного знаку поставлений інший.

5. У випадках, що вимагають розрізнення не і ні (у сполученнях не хто інший, як; не що інше, як; ніхто інший не; ніщо інше не).
6. У пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або порушенні їх послідовності.
7. При заміні українських букв російськими.

Повторюваними вважаються орфографічні помилки в одному й тому слові, яке вживається декілька разів, або в корені однокорених слів. При підрахуванні ці помилки (скільки б їх не було) вважаються за одну.

Однотипними вважаються помилки на одне правило, якщо умови вибору правильного написання полягають у граматичних (борються, ходить) і фонетичних (пісня, сміється) особливостях слова.

Перші три однотипні помилки вважаються за одну, кожна наступна подібна помилка враховується як самостійна.

За наявності у диктанті більше п'яти виправлень неправильного написання на правильне оцінка знижується на один бал, але таке зниження не повинно призводити до незадовільного оцінювання роботи студента. 12 балів не ставиться за наявності трьох і більше виправлень.

НОРМАТИВИ ОЦІНЮВАННЯ ДИКТАНТУ

Бали	Кількість помилок	Бали	Кількість помилок
1	15-16 і більше	7	4
2	13-14	8	3
3	11-12	9	1+1(негруба)
4	9-10	10	1
5	7-8	11	1(негруба)
6	5-6	12	-

Критерії оцінювання знань абітурієнтів з української мови складені на підставі Орієнтовних вимог до проведення Державної підсумкової атестації учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти у 2016/2017 навчальному році, відповідно до листа МОН № 1/9-149 від 13 березня 2017 року.

ОРІЄНТОВНІ ТЕКСТИ ДИКТАНТІВ

Ліна Костенко

Ліна Костенко – одна з чільних постатей у плеяді українського шістдесятництва. Народилася вона на Київщині, у 1956 році закінчила Літературний інститут імені М. Горького в Москві. Але після виходу трьох перших збірок поетеса була заборонена на шістнадцять років. Повернення в літературу відбулося 1977 року, коли світ побачила збірка «Над берегами вічної ріки».

Творчість поетеси має щонайширший спектр: тут і монументальні твори, і мінімалістичні форми, тут трагізм та іскрометна іронія, тут занурення в глибини історії та гостре і парадоксальне бачення сучасності. Принципово перебуваючи за межами будь-яких шкіл, Ліна Костенко зумовила радикальну, філософську, стилістичну та мовну трансформацію української літератури. Також вона переклала багатьох польських, а також чеських, єврейських, грузинських поетів. Твори Ліни Костенко також перекладені різними мовами, а саме: англійською, французькою, німецькою, іспанською, усіма мовами Сходу Європи тощо.

Упродовж тривалого періоду поетеса вивчала зону біля Чорнобиля в складі історико-культурної експедиції. Результат цієї праці – сценарій фільму «Чорнобиль. Тризна».

Ліна Костенко – почесний професор Національного університету «Києво-Могилянська академія». У 1987 році вона стала лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка.

З альбому (163 слова)

Гетьман Петро Сагайдачний

Гетьман Петро Сагайдачний – це одна з тих світлих постатей, які назавжди залишаться в народній пам'яті. Він, людина широкого розуму, добре розумів головні проблеми політичного, економічного, освітянського та станового життя своєї епохи. Знався на проблемах не лише в Україні, а й у суміжних державах.

Крім того, йому був притаманний великий дипломатичний такт, завдяки якому, не оголюючи свого меча, Сагайдачний зумів домогтися в поляків таких благ для свого народу, про які жоден український гетьман ні до нього, ні після нього і мріяти не смів.

Петро Сагайдачний розширив козацьку територію і збільшив кількість свого війська до не бачених доти розмірів, заклав підвалини для подальшого

існування українського козацтва. За час своїх вторгнень у Крим і Туреччину Сагайдачний визволив із важкої неволі силу-силенну бранців-християн, а також людей інших вірувань, чим осушив сльози багатьом матерям, сестрам, дідам і батькам. Він, до речі, надзвичайно любив свою рідну українську мову та розмовляв нею. Крім того, він знав і шанував інші слов'янські мови, про що свідчать його численні листи.

За Д. Яворницьким (160 слів)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О.М. Українська мова, 9 клас. Збірник диктантів для державної підсумкової атестації. – Київ: Грамота, 2017.
2. Глазова О.П. Українська орфографія: Навч. посібн. – Харків, 2004.
3. Глазова А.П. Українська пунктуація: Навч. посібн. – Харків, 2004.
4. Козачук Г.О. Українська мова для абітурієнтів: навч. посібн. – К. : Вища школа, 2007.
5. Орфографія української мови: просто про складне / І. Радченко. – К. : Шкільний світ, 2008.
6. Ющук І.П. Українська мова: 52 уроки грамотності. 2232 тести. Довідник для учнів 5—11 класів та абітурієнтів. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2012. — 240 с.
7. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови: посібник. — К.: Видавничий дім “Освіта”, 2012. — 288 с.
8. Сучасний орфографічний словник 50 000 слів: Для школярів, абітурієнтів, студентів, викладачів. – Харків: Промінь, 2001. – 672 с.
9. Український правопис. – 4-е вид., випр: і доп. – К.: Наук, думка, 1993.